

VĚKOVÝ MEDIÁN, MÍRA SŇATEČNOSTI A ROZVODOVOSTI v EVROPE

Prognózy budoucího vývoje evropské populace předpovídají, že podíl starších osob na celkovém počtu obyvatel bude v dalších desetiletích stoupat. Příčinami jsou **nízká plodnost** a stále zvyšující se **naděje dožití**. Tyto trendy mají svůj počátek zhruba v 70. letech 20. století, kdy došlo k podstatným společenským změnám, nazývaným také jako **druhá demografická revoluce**. Společnost přestala dbát na zavedené tradice rodinného života a začala více myslet na sebe a individuální priority každého jedince. Lidé chtěli více cestovat a soustředit se na svůj kariérní růst a profesní rozvoj. V důsledku toho se věk žen při početí prvního dítěte zvýšil a sňatky se posunuly do pozdějšího věku. V oblasti medicíny byly povoleny potraty a užívání antikoncepce, což snížení míry plodnosti jen podpořilo.

V současnosti se stoupající složkou starších osob (65+) zároveň klesá složka osob v produktivním věku (15–64). Silná složka osob v produktivním věku do budoucna naroste ve velmi početnou složku seniorů. Pro zvyšující se počet seniorů bude potřeba zajistit více sociálních služeb, které způsobí větší finanční zátěž pro složku produktivní. Proto většina států zavádí důchodové reformy s cílem zajistit dostatek finančních prostředků pro zajištění seniorů. Předpokládá se nárůst podílu seniorů v evropské populaci z dnešních 20 % na 37 % v roce 2050. V roce 2018 byl podíl starších osob největší v Itálii (22,6 %) a Finsku (21,3 %). Naopak nejmenší podíl starších osob byl v Turecku (9,5 %) a Albánii (13,5 %). Pokud porovnáme státy s nejvyšším a nejnižším podílem starších osob, konkrétně tedy Itálii a Turecko, zjistíme, že příčinou odlišných hodnot je rozdílná ekonomická, politická a sociální situace v daném státě. Dalším důvodem je jejich rozdílná věková struktura. Pokud rozdělíme populaci na dvě stejně početné skupiny, dostaneme věkový medián, tedy věk, kterého právě dosáhla polovina populace. V roce 2018 byl věkový medián v Itálii 46,3 roků, v Turecku pouhých 31,7 roků. Můžeme tedy říci, že v Itálii je struktura obyvatelstva relativně stará, zatímco v Turecku žije převážně větší počet mladých osob. Stejně tomu je např. v Albánii (36,1 roků) nebo na Islandu (36,3 roků). Věkový medián je vysoký např. v Německu (46 let) nebo Portugalsku (44,8 roků). V roce 2008 byl věkový medián ve státech EU v průměru 40,4 let, v roce 2018 to bylo 43,1 let. Za posledních deset let věkový medián stoupl zhruba o tři roky, což potvrzuje stárnoucí trend evropské populace. Současně s nejnižším věkovým mediánem má Turecko

nejvyšší míru plodnosti. Nejaktuálnější hodnota je z roku 2017, tedy 2,07 dětí na jednu ženu. Mezní hranice pro zachování populace je 2,1 dítěte na jednu ženu. Aby se v populaci nezmenšoval generační obměnou počet obyvatel, měla by míra plodnosti být vyšší než tato hodnota. Této hodnoty nedosahují ani nejvyspělejší státy Evropy, jako např. Francie (1,9) nebo Švédsko (1,78). Nejnižší míra plodnosti byla v roce 2017 na Maltě, a to 1,26 porodů na jednu ženu. Na základě zmíněných skutečností se předpokládá, že počet obyvatel v budoucnu klesne.

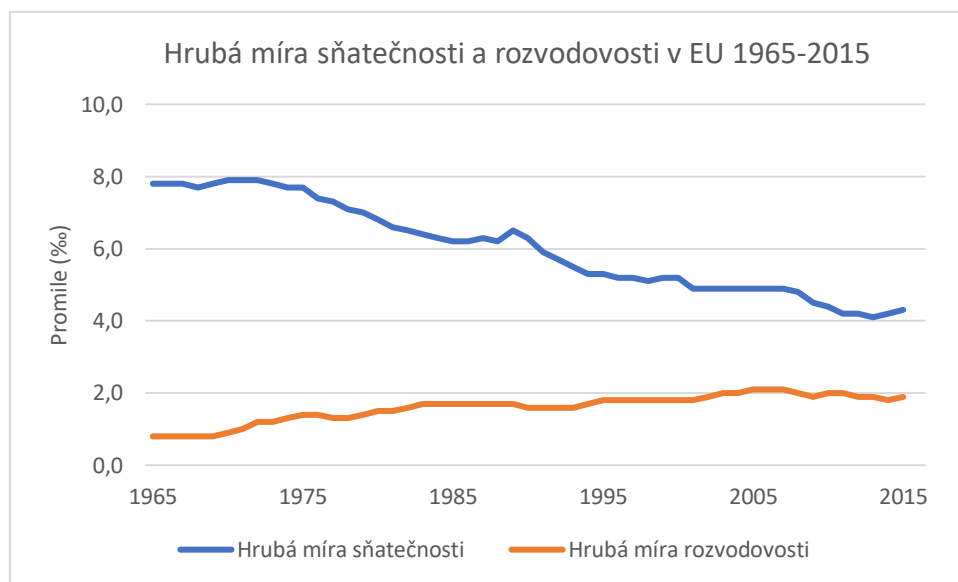
Pokles míry plodnosti a porodnosti v posledním století je úzce spojen se změnami ve vývoji dalších demografických ukazatelů, konkrétně sňatečnost a rozvodovost. Pokles míry sňatečnosti a vzrůst míry rozvodovosti, které znázorňuje obrázek č. 1, zapříčinily změny zejména ve společenské sféře života, politické a ekonomické struktury státu, stupeň religiozity apod. Do 60. let 20. století byla míra sňatečnosti v Evropě velmi vysoká, lidé se brali v mladém věku a měli vysoký počet dětí. Od 60. let 20. století hodnota postupně klesá. Tradiční rodinné hodnoty byly zapomenuty – lidé spolu začali žít v nesezdaném vztahu nebo sňatek oddalovat do pozdějšího věku stejně jako věk matky při početí prvního dítěte. Míra porodnosti začala klesat na přelomu 70. a 80. let ve státech Skandinávského poloostrova. Trend se postupně rozšířil do států západní a následně jižní Evropy. Ve východní Evropě se projevil až na konci 90. let 20. století.

Hrubá míra sňatečnosti (počet sňatků na 1000 obyvatel) v roce 1965 pohybovala na hodnotě 7,8 ‰. Do roku 2015 hodnota klesla na 4,3 ‰ (asi 2,2 milion sňatků). Za několik posledních desetiletí její hodnota **poklesla** skoro na 50 % původní hodnoty. Nejvyšší míra sňatečnosti v roce 2015 byla ve Litvě (7,6 ‰) a Kypru (7,2 ‰). Naopak nejnižší hodnoty se nacházely v Portugalsku (3,1 ‰) a Itálii (3,2 ‰) i přes skutečnost, že zde žije silně věřící katolické obyvatelstvo. Toto zjištění je velmi překvapivé, vzhledem k faktu, že stupeň religiozity hraje podstatnou roli v rodinném životě. Podle časopisu Guardian jsou vysvětlením klesající míry sňatečnosti změny v ekonomické situaci státu a rozdílný úhel pohledu na manželský život ze strany mladých lidí. Z ekonomického hlediska svatby představují velice nákladnou položku, proto je pro ně jednodušší žít spolu v nesezdaném svazku. V období finanční krize mladí lidé stále žijí se svými rodiči, což jim ušetří starosti např. s placením vlastního bytu, splácením hypotéky apod. Nemít svatbu je tedy jedním z logických kroků, jak ušetřit peníze.

Hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1000 obyvatel) má v posledním století trend naopak

stoupající. Nejnižší hodnota byla v roce 2015 v Irsku (0,7 ‰) a na Maltě (0,8 ‰). Naopak nejvyšší míra rozvodovosti se vyskytovala ve stejném roce v Litvě (3,2 ‰) a v Dánsku (2,9 ‰). Podobné hodnoty lze nalézt na Skandinávském poloostrově – Finsko (2,5 ‰), Švédsko (2,5 ‰) nebo Norsko (1,9 ‰). Z uvedených hodnot lze vyčíst, že v severských zemích byla míra rozvodovosti daleko vyšší než v dalších oblastech Evropy. Podstatnou roli hraje náboženské vyznání, které na severu představuje

víra protestantská. V porovnání s evropskými státy, kde má katolická víra silné zastoupení, je míra rozvodovosti relativně nízká. Patří sem již zmíněné Irsko (0,7 ‰) nebo například Itálie (1,4 ‰) a Polsko (1,8 ‰). V roce 2015 mělo Česko podobně vysoké hodnoty v míře rozvodovosti (2,5 ‰) jako státy Skandinávského poloostrova. Příčinou ovšem není náboženské vyznání, ale silný vliv sekularizace a tolerance českého národa vůči rozvodům

Obrázek 1: Hrubá míra sňatečnosti a rozvodovosti v EU 1965-2015

Zdroj: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>